

PRÁVNE NÁSTROJE BOJA PROTI KORUPCII

METODICKÝ LIST

vytvorený ako dodatok k podujatiu pre pedagógov v ŠPÚ s názvom „Etický a občiansky rozmer korupcie a podvodného správania v školách“ – podujatie bolo financované Radou Európy (platforma ETINED) ako súčasť „Advocacy Week 2018“ (15. – 19. október 2018) na tému „Bez korupcie“

NÁZOV METODICKÉHO LISTU

Protikorupčná výchova v predmete občianska náuka

- **Právne nástroje boja proti korupcii** (v nadväznosti na právnu problematiku vo vzdelávacom programe pre predmet občianska náuka)

MENO A PRIEZVISKO AUTORA

Mgr. Helena Kopecká

VYUČOVACÍ PREDMET/VZDELÁVACIA OBLASŤ

Občianska náuka/ Človek a spoločnosť

ROČNÍK

8. ročník základnej školy /3. ročník osemročného gymnázia

3. ročník gymnázia /stredných škôl/ 7. ročník osemročného gymnázia

4. ročník gymnázií /stredných škôl / maturanti z predmetu občianska náuka

HODINOVÁ DOTÁCIA

- dve vyučovacie hodiny (2x45 minút)

1. vyučovací hodina - Čo je korupcia?
2. vyučovací hodina - Korupčné správanie v školstve a protikorupčné nástroje

EDUKAČNÝ CIEĽ

Žiaci pochopia podstatu pojmu (čo je korupcia), naučia sa rozlišovať prejavy korupčného a nekorupčného konania, oboznámia sa s možnosťami protikorupčných nástrojov.

VÝCHOVNÝ CIEĽ

Žiaci si dokážu uvedomiť, prečo je korupcia škodlivá, že korupcia nie je len etický, ale aj ekonomický, politický a sociálny problém. Dokážu načrtnúť širšie súvislosti medzi korupciou, spoločnosťou a jedincom a uvedomiť si dôležitosť aktívneho postoja v boji s korupciou.

ZAPRACOVANIE V IŠVP A ŠKVP

Zapracovanie v iŠVP:

OBN na základných školách

Tematický celok: Štát a právo

Výkonový štandard: rozpoznať na príkladoch znaky protiprávneho konania

Obsahový štandard: nemá v sebe zapracovaný pojem korupcia, ale vo výkonovom štandarde môžeme uviesť aj príklady korupčného konania.

OBN na gymnáziách/stredných školách

Ročník: 3

Tematický celok: Občan a právo

Výkonový štandard: rozlíšiť na príkladoch korupčné konanie

Obsahový štandard: korupcia

Ročník: 4

Cieľové požiadavky z OBN pre maturantov

Oblasť: Právo a politológia

2.3. Odvetvia slovenského právneho poriadku

Trestné právo: rozlíšiť na príkladoch korupčné konanie

Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2 s účinnosťou od 1.9.2017

Téma: Finančná zodpovednosť spotrebiteľov

Čiastková kompetencia 4: Posúdiť význam boja proti korupcii, podvodom, ochrany proti praniu špinavých peňazí

Úroveň 2: (druhý stupeň ZŠ, 1-4. ročník gymnázií s osemročným štúdiom)

Identifikovať korupčné správanie.

Identifikovať podvodné správanie.

Uviest' príklady zneužívania verejných zdrojov.

Úroveň 3: (gymnázia, stredné odborné školy)

Vysvetliť pojem pranie špinavých peňazí.

Uviest' možnosti zamedzenia prania špinavých peňazí.

Opísať postup oznámenia korupcie a oznámenia podvodu.

Rozlišovať legálne a nelegálne podnikateľské aktivity.

Zapracovanie v ŠkVP:

Problematika korupcie sa nachádza aj ŠkVP, nakoľko predmet OBN je povinným predmetom na základných školách a stredných školách. Môže sa nachádzať aj v inom predmete, ktorý si škola vytvorí v rámci disponibilných hodín (napr. svet financií). Národný štandard finančnej gramotnosti verzia 1.2 s účinnosťou od 1.9.2017 boli všetky školy povinné implementovať do ŠkVP.

METODOLÓGIA

1. vyučovací hodina

Téma: Čo je korupcia?

Metóda: brainstorming

Pomôcky: flipchart (školská tabuľa), fixy (krieda)

Postup:

Do stredu tabule napíšeme pojem korupcia a zakrúžkujeme ho. Položíme žiakom otázky: Čo je korupcia? S akým typom korupcie ste sa stretli? Na ktorých miestach? Stretli ste

sa s korupciou v školstve? Žiaci uvádzajú, čo ich pri tomto pojme napadne (napr. v zdravotníctve, čierne stavby, prijatie na vysokú školu a pod.) Ich názory zapisujeme na tabuľu, tvoríme pojmovú mapu.

Na záver urobíme zhrnutie. Učiteľ uvedie definíciu korupcie, jednotlivé typy korupcie podľa trestného zákona v SR, vysvetlí tiež rozdiel medzi darom a úplatkom.

TEORETICKÝ ZÁKLAD

Korupcia, typy korupcie

1. Pojem korupcia

Vo všeobecnosti možno pojem korupcia definovať ako **konflikt medzi verejným a súkromným záujmom**, ktorý sa prejavuje zneužitím postavenia alebo funkcie v politike, verejnej správe alebo hospodárstve na osobný prospech.

Typickým znakom korupcie je konanie v tajnosti a v rozpore s dobrými mravmi, medzi dvomi alebo viacerými stranami, často spojené s nátlakom na jednu stranu.

Môže ísť aj o akékoľvek iné konanie osôb, ktorým sú zverené právomoci vo verejnom alebo súkromnom sektore, ktoré odporuje povinnostiam vyplývajúcich z ich postavenia a smeruje k získaniu neoprávnených výhod.

2. Typy korupcie

Slovenské trestné právo pojem korupcia spája s trestnými činmi:

- **prijímania úplatku,**
- **podplácania,**
- **nepriamej korupcie,**
- **volebnej korupcie a**
- **športovej korupcie.**

- Vo svete sa pod týmto pojmom často vnímajú aj iné formy, napríklad **zneužitie právomoci verejného činiteľa** ale i **lobing** (vplyvy súkromného sektora na verejné inštitúcie), **nepotizmus** (rodinkárstvo) a **klientelizmus** (distribúcia statkov a služieb na základe osobných, priateľských, resp. iných spriazneností).

- Ide o také správanie sa, výsledkom ktorého je na jednej strane „spokojnosť“ s poskytnutím nejakej neoprávnenej výhody, a na strane druhej poškodzovanie verejných záujmov verejnosti, teda „nespokojnosť“ ostatných. Niekde uprostred stojí obálka s peniazmi, dovolenka, auto či iná neoprávnená výhoda.

Správanie sa jednej strany (tej, ktorá úplatok poskytuje), ako aj druhej strany (tej, ktorá úplatok prijíma), je v rozpore so zákonmi a je trestnoprávne postihnutelné.

Prijímanie úplatku (§ 328 až § 330 Trestného zákona) znamená žiadať, dať si sľúbiť, či prijať určité plnenie majetkovej alebo nemajetkovej povahy, na ktoré by inak podplácaná osoba nemala nárok za to, aby podplácajúcej osobe poskytla určité výhody, spočívajúce v porušení svojich povinností vyplývajúcich zo zamestnania, povolania, funkcie alebo postavenia, alebo v súvislosti s obstarávaním všeobecného záujmu. Ide o **tzv. pasívnu korupciu** - osoba sa necháva podplácať.

Podplácanie (§ 332 až § 334 Trestného zákona) znamená sľúbiť, ponúknuť alebo poskytnúť určité plnenie majetkovej alebo nemajetkovej povahy zo strany podplácajúcej osoby, na ktoré by inak podplácaná osoba nemala nárok za to, aby podplácajúcej osobe poskytla určité výhody, spočívajúce v porušení svojich povinností vyplývajúcich zo zamestnania, povolania, funkcie alebo postavenia, alebo tak koná v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu. Ide o **tzv. aktívnu korupciu** - osoba podpláca.

Nepriama korupcia (§ 336 Trestného zákona) je založená na prijímaní úplatku osobou, ktorá má ďalej svojim vplyvom pôsobiť na iného, aby ten poskytol podplácajúcej osobe určité výhody, spočívajúce v porušení svojich povinností vyplývajúcich zo zamestnania, povolania, funkcie alebo postavenia, alebo na podplácaní takejto, na iného pôsobiacej osoby. Nepriama korupcia sa môže viazať aj na obstaranie vecí všeobecného záujmu.

Volebná korupcia (§ 336a Trestného zákona) je založená na ponúknutí alebo sľúbení úplatku tomu, kto má právo voliť, zúčastniť sa na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, ako aj na žiadaní, prijatí alebo prísľubu úplatku osobou, ktorá má právo voliť, zúčastniť sa na referende alebo na ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta Slovenskej republiky, aby volil alebo hlasoval určitým spôsobom, nevolil alebo nehlasoval určitým spôsobom.

Športová korupcia (§ 336b Trestného zákona) je založená na manipulácii priebehu a výsledkov súťaží a to tak zo strany podplácajúceho, ktorý je iniciátorom tejto nekalej činnosti, ako aj podplácaného, ktorý v praxi manipuláciu súťaže (zápasu) vykoná na športovisku. Prísnejšie sa posudzuje korupčné správanie osôb činných v športovom hnutí (napr. rozhodca, funkcionár) a opakovanie takejto trestnej činnosti.

Za trestné činy korupcie môžu byť trestne zodpovedné aj **právnické osoby**. Ak sa vedenie firmy alebo jej zamestnanci dopustia trestných činov prijímania úplatku, podplácania alebo nepriamej korupcie, hrozí im za to napr. trest: zrušenie právnickej osoby, prepadnutie majetku, peňažný trest, zákaz činnosti, zákaz prijímať dotácie alebo subvencie, zákaz prijímať pomoc a podporu poskytovanú z fondov Európskej únie alebo zákaz účasti vo verejnom obstarávaní.

3. Rozdiel je medzi darom a úplatkom

Úplatok - úplatok sa dáva tajne,

- existuje očakávanie konkrétnej protihodnoty (protislužby),
- hodnota úplatku je obvykle vyčísliteľná v peniazoch a primeraná tejto protihodnote,
- obdarovaný má spôsobilosť ovplyvniť chod určitých procesov.

Úplatkom môže byť - vec hnutel'ná (napr. peniaze, auto, šperk)
- nehnuteľná (napr. pozemok, byt, nebytový priestor);
- plnenie majetkovej povahy (napr. oprava domu, prenájom bytu za zvýhodnenú cenu);
- plnenie nemajetkovej povahy (napr. prednostné vybavenie stavebného povolenia).

Dar - dar sa dáva verejne, bez potreby ukrývania sa,
- neočakáva sa ani žiadna protislužba, protihodnota (prejav vďačnosti, náklonnosti),
- hodnota daru nie je podstatná,
- právomoci prijímateľa nie sú podstatné.

Zdroje:

Đurajková, D. a kol.: *Celospoločenský problém - Korupcia II.*, Transparency internacional Slovensko, 2005.

Korupcia. Námety na vyučovanie pre základné a stredné školy, Nadácia Zastavme korupciu, ŠPÚ, 2016, ISBN 978-80-8118-182-5.

www.bojprotikorupcii.vlada.gov.sk, upravené

www.zastavmekorupciu.sk

Zákon č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov, Korupcia - §328 - §336b

2. vyučovací hodina

Téma: Korupčné správanie v školstve a protikorupčné nástroje

Metóda: situačná metóda, skupinová práca, diskusia

Pomôcky: flipchart (školská tabuľa), fixy (krieda)

Postup:

Úloha č.1: Rozdelíme žiakov do skupín. Každá skupina dostane modelové situácie korupcie v školstve. (Príloha 1) Žiaci si prečítajú popis situácií. O každej situácii rozhodnú, o aký typ korupcie v nich ide (napr. prijímania úplatku, podplácania a pod.). O svojich rozhodnutiach diskutujú. Na záver zhrnieme jednotlivé typy korupcie v školstve.

Úloha č.2: Žiaci naďalej pracujú v skupinách. Do záznamového hárku (jeden do každej skupiny) skupina napíše tri návrhy na riešenie korupcie v spoločnosti, aj v školstve. Učiteľ zdôrazní, nech uvedú možnosti občanov, aj samotných žiakov, pri odhaľovaní korupcie. Zapišeme návrhy, na ktorých sa skupiny zhodli. Diskutujeme o tých návrhoch, ktoré nie sú

jednoznačné, ako aj o probléme, prečo je ťažké prijať niektoré protikorupčné kroky. Žiaci zostavia "minimum" opatrení, ktoré môže urobiť každý občan SR.

Príloha 1

Prečítajte si modelové situácie a rozhodnite, o aký typ korupcie v školstve v nich ide.

- 1) Vysokoškolský učiteľ prijal od 5 študentiek 150 € za úspešné vykonanie skúšok. Pri skúške študentky vkladali do indexu 20 € a vyššie sumy, aby skúšku spravili. Pedagóg ich ponuku prijal.
- 2) Vplyvný podnikateľ zaplatil sprostredkovateľovi 3 000 €, aby sa jeho dcéra dostala na lekársku fakultu.
- 3) Majiteľ stavebnej firmy sľúbi riaditeľovi strednej školy, že ak bude jeho syn vybraný na študijný pobyt v zahraničí plne hrađený zahraničnou nadáciou, jeho firma mu "výhodne" zrekonštruuje byt.
- 4) Učiteľke anglického jazyka sľúbil majiteľ cestovnej kancelárie zájazd do Veľkej Británie, ak zabezpečí výborný výsledok jeho syna na maturitnej skúške z anglického jazyka.
- 5) Docent vysokej školy prijal 100 € za zapísanie skúšky, ktorej sa študent nezúčastnil.
- 6) Rodičia vysokoškoláka sľúbili správcovi vysokoškolského internátu peniaze, ak ich synovi prednostne prideli internát.
- 7) Riaditeľka bilingválneho gymnázia prijala od rodičov žiačky M.K. 200 €, aby zabezpečila jej prijatie na školu.
- 8) Kandidát na riaditeľa strednej školy požiadala triedneho učiteľa, z ktorého triedy je rodič členom rady školy, že ak mu na výberovom konaní na riaditeľa dá svoj hlas, zabezpečí prijatie jeho mladšieho syna do 8-ročného gymnázia.
- 9) Rodičia žiaka so slabým prospechom ponúkli učiteľovi peniaze, aby zabezpečil, že úspešne vykoná komisionálne skúšky.
- 10) Rodičia, ktorých dcéra sa nedostala na výberovú strednú školu, ponúknu peniaze známemu, ktorý má zabezpečiť jej prestup na túto výberovú školu napriek tomu, že predtým neprešla prijímacím konaním.